

Overall, we can conclude that the author wrote his book combining the world of ideas in geography, history, political science, philosophy. The book really gives new impulses in its vision. But it is certainly debatable whether it is unfortunate to examine the Balkan as part of Southern Europe? I leave the reader to decide over the question.

Lóránt Bali

RUŽICA VUK: LUDBREŠKA PODRAVINA - GOSPODARSKI RAZVOJ KAO FAKTOR TRANSFORMACIJE, MERIDIJANI; GRAD LUDBREG, SAMOBOR, 2009., 232 STR.

Knjiga *Ludbreška Podravina - gospodarski razvoj kao faktor transformacije* predstavlja prerađen magistarski rad autorice Ružice Vuk. Nastavak je to već duge tradicije geografskih istraživanja Ludbreške Podravine koje je započeo Pavao Kurtek početkom 1950-ih godina. Autoričin pristup unutar geografske znanosti temelji se na historijsko-geografskim metodološkim osnovama pri čemu valja istaknuti da je autorica završila dvopredmetni studij geografije i povijesti. U fokusu interesa ove studije je razvoj neagrarnih grana gospodarstva od srednjeg vijeka do kraja 20. stoljeća. Knjiga se sastoji od uvodnih dijelova u kojim se definira prostorni i vremenski obuhvat istraživanja. Ludbreška Podravina danas administrativno pripada Varaždinskoj županiji, a podijeljena je na četiri općine (Mali Bukovec, Martijanec, Sveti Đurđ i Veliki Bukovec) i jedan administrativni grad (Grad Ludbreg) tj. 41 statističko naselje. Potom se objašnjava metodološki pristup, donosi pregled literature i izvora podataka (str. 7-16), nakon čega slijedi šest glavnih poglavlja.

Nakon spomenutih uvodnih dijelova knjige, slijedi poglavlje *Pojava neagrarnih grana gospodarstva na vlastelinstvima i posjedima* (str. 17-26). Počeci oblikovanja gospodarskih cjelina vezani su uz vlastelinstva (Ludbreg, Rasinja i Bednja - kasnije Veliki Bukovec) te manje posjede (njih 14). Tada su vlastelinska središta obavljala upravne, sudske i vojne funkcije za gravitacijski prostor što će biti temelj za kasnije prerastanje u središnja naselja. S razvojem i stabilizacijom naseljenosti u 12. i 13. stoljeću razvija se i drugi tip, tj. oblik mikrorergije, a to su župe. Njihova je uloga vezana uz gospodarstvo u kontinuiranom održavanju trgovine tj. crkvenih sajмова što će biti nukleus formiranja trgovačke funkcije i prerastanja u naselje gradskog tipa. Upravo uz župne crkve i vlastelinske dvorove formiraju se prva podgrađa kao obrtničko-trgovačka središta (lubreško trgovište spominje su u 15., a rasinjsko u 16. stoljeću). Izdvajanje i razvoj neagrarnih djelatnosti prekinut je osmanlijskim provalama i pustošenjima u kojem su posjedi, sela i neka naselja nestala (npr. Opoj), a brojna opustošena čime je naseljski i agrarni pejzaž bitno izmijenjen, te omogućena "retransformacija prirodnog pejzaža" što je obrađeno u kratkom poglavlju koje slijedi: *Prekid gospodarskog i demografskog razvoja* (str. 27-29).

U poglavlju *Dominacija obrta i trgovine u transformaciji vlastelinstava* (str. 30-65) autorica prati demografsku obnovu i obilježja po župama od kraja 17. do sredine 19. stoljeća. Upravo je u tom periodu, naseljavanjem nekadašnjih i osnivanjem novih naselja fomiran današnja mreža naselja Ludbreške Podravine. Sredinom 19. stoljeća Ludbreg postaje središnje

naselje regije između utjecaja Varaždina, Koprivnice i Križevaca. U drugoj polovici 19. stoljeća dešavaju se bitne promjene u načinu iskorištavanja zemljišta prelaskom na individualno vlasništvo, tropoljna poljoprivreda i ugar polako nestaju što, prema autorici, uzrokuje “drugi stupanj transformacije pejzaža”.

U idućem poglavlju *Manufakture i prva industrija* (str. 66-141), ujedno i najopsežnijem, iscrpno je obuhvaćeno razdoblje od kraja 19. do sredine 20. stoljeća. Najveće značenje u gospodarskom razvoju imali su obrt, trgovina, rudnici, manufakturna i industrijska poduzeća pa su u poglavlju detaljnije analizirani. Usprkos brojnim ograničavajućim faktorima razvoja sekundarnih djelatnosti (političke prilike, nepovoljna ekonomska kretanja, umjetno održavanje feudalnih odnosa, koncentracija kapitala u rukama vlastelina, slaba investicijska snaga obrtnika i trgovaca, niski životni standard i ekonomska snaga lokalnog stanovništva, kasno osnivanje novčarskih institucija i njihova malobrojnost, prometna izolacija u okvirima modernog željezničkog prometa, konkurencija susjednih središta i teritorijalne promjene u ludbreškom kotaru) gospodarski razvoj napredovao je od prvog desetljeća 20. stoljeća. U razvoju neagrarnih djelatnosti dominantno značenje ima obrtnička tradicija kao nositelj sekundarnog sektora. Uz obrt, javljaju se rudarstvo, manufakturno-industrijska poduzeća te se počinje razvijati tercijarni sektor (trgovina, novčarstvo i promet). Demografski razvoj tj. agrarna prenaseljenost potaknula je krčenje šuma, šikara, voćnjaka itd. što je imalo za posljedicu i usitnjavanje posjeda te transformaciju prirodnog pejzaža. U to se vrijeme oblikovao današnji agrarni pejzaž ovog prostora. Najintenzivnije promjene prirodnog pejzaža odvijale su se u zapadnom dijelu Ludbreške Podravine (župe Martijanec, Ludbreg, Sveti Đurđ i Veliki Bukovec). U toj etapi razvoja završeno je oblikovanje ludbreške mezuregije.

U poglavlju *Dominacija industrije u transformaciji prostora i prostornoj slici naseljenosti* (str. 142-206), prepoznate su etape razvoja do suvremenog razdoblja. To su etapa kasne dominacije agrara, etapa početne industrijalizacije, etapa intenzivne industrijalizacije (1971.-1990.) te etapa društvenog i gospodarskog prestrukturiranja ili tranzicije (nakon 1990. godine). Temeljni uvjeti za razvoj industrije u Ludbreškoj Podravini bili su demografska osnova, dometi poljoprivredne proizvodnje, tržište i procesi udruživanja, prirodna bogatstva, proizvodna tradicija, prometni položaj i ostali čimbenici (mikrolokacijski). S druge strane, čimbenici ograničavajućeg razvoja bili su naslijeđena loša privredna struktura, prirodno siromaštvo kraja, nerazvijena privredna infrastruktura, procesi nacionalizacije, ograničavanje privatnog vlasništva i konkurencija susjednih industrijskih središta (Varaždin, Koprivnica). Ipak, u drugoj polovici 20. stoljeća, Ludbreška Podravina pod utjecajem industrijalizacije doživljava gospodarsku transformaciju i gubi obilježja tradicionalnog agrarnog prostora. Najintenzivnija, iako zakašnjela, industrijalizacija odvijala se od 1971. do 1989. godine. Prostorna neravnomjernost industrijalizacije, deagrarnizacije i deruralizacije ostavila je naselja sjeveroistočnog i zapadnog ruba Ludbreške Podravine kao prostore najslabijeg intenziteta transformacije.

Posljednje poglavlje, *Suvremeno razdoblje (problemi i moguća rješenja)* (str. 207-218), donosi dominantne probleme u primarnom (pitanje vlasništva, veličina posjeda, specijalizacija i tržišna orijentacija) i sekundarnom sektoru (prestrukturiranje i opstanak na tržištu, koncentracija u Ludbregu, spori razvoj obrta). Kao moguća opća rješenja u primarnom

sektoru autorica vidi okrupljavanje zemljišta, inventarizaciju zemljišta i kultura te edukaciju nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. U sekundarnom sektoru izlaz iz problema vidi u prestrukturiranju i decentralizaciji, tržišnoj orijentaciji, promjnei strukture radne snage i boljoj prometnoj povezanosti. Također, u tercijarnom i kvartarnom sektoru potrebna je decentralizacija. Kao nužan preduvjet bilo kakvih mjera nameće se demografska analiza prostora čime autorica završava ovo poglavlje. U zaključku (str. 219-221), autorica u sedam točaka iznosi spoznaje do kojih je došla iscrpnom analizom u ovom radu. Valja istaknuti i bogatu opremu knjige čiji je sastavni dio 133 slika (dijagrama), 110 tablica i 46 nenumeriranih fotografija. Na kraju se još nalazi vrijedan popis izvora (94) i literature (124 referenci) (str. 222-228) koji može poslužiti i pomoći svima onima koji se profesionalno bave ovim krajem ili su pak, poput autorice, zaljubljenici u Ludbrešku Podravinu - zavičaj kojem se autorica na lijep način odužila, a čitateljima ga približila.

Ivan Zupanc

**ALBUM PEDAKA, ZBORNIK ZAVIČAJNE POVIJESTI, HRVATSKA UDRUGA
NASTAVNIKA POVIJESTI I ŠKOLSKA KNJIGA, 2009, STR. 189.**

Album predaka - Zbornik zavičajne povijesti objavila je Hrvatska udruga nastavnika povijesti u suradnji sa Školskom knjigom, koji bi trebao pomoći nastavnicima povijesti u unapređivanju i osuvremenjivanju nastave, posebice nastave zavičajne povijesti. To je ovim zbornikom na neki način i ostvareno. Urednički odbor čine članovi Hrvatske udruge nastavnika povijesti: Tvrtko Božić (glavni urednik), Nikola Damjanović, Katarina Domljanović, Suzana Pešorda, Jelena Šilje Capor te Ivona Savić.

Kako je povijest okoliša (ekohistorija) postala sastavni i neizostavni dio istraživačkog rada vezanog i uz zavičajnu povijest, ona u određenoj mjeri prožima sve objavljene projekte, radionice i samostalne istraživačke radove, a na kraju zbornika u članku Hrvoje Petrića *Povijest okoliša (ekohistorija) i zavičajna povijest* dan je izvrstan teoretsko praktičan prikaz uloge ekohistorije u zavičajnoj povijesti i mogućnost implementacije u nacionalni ili školski kurikulum. Vjerujemo da će nastavnici i sastavljači kurikuluma pronaći u tom članku, kao i u Zborniku u cjelini elemente koji će postati sastavni dio kurikuluma nastave povijesti, posebice povijesti okoliša koju bi, ako želimo uistinu suvremenu nastavu povijesti, trebalo implementirati u redovnu nastavu, ali još više kroz izbornu nastavu kao zavičajnu povijest okoliša. Ili kako to formulira Hrvoje Petrić: *„To bi značilo da će, primjenjujući ekohistorijski pristup nastavi povijesti, u realizaciji eventualno novih programa, koji obuhvaćaju kompleksna znanja iz povijesti okoliša, historičari morati uspostaviti suradnju s drugim znanstvenicima iz humanističkih, tehničkih, prirodnih i društvenih znanosti, što zahtjeva multiperspektivni i multidisciplinarni pristup koji ima potencijal za stvaranje sasvim nove kvalitete nastave povijesti.*

U zbornik su uvršteni primjeri iz nastavničke prakse i projekti kao primjeri i okviri koji mogu poslužiti nastavnicima u njihovom svakodnevnom radu. Tako se tu mogu naći: *Projekt*

Ekonomaska i ekohistorija
Economic- and Ecobistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen VI. / Broj 6
Zagreb - Samobor 2010.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Međunarodni istraživački projekti: "Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediteranskom kontekstu" (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - "Hrvatska riječna višegraničja" (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Urednici / Editors-in-chief:

Hrvoje Petrić, Drago Roksandić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula, Hrvatska), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Halil İnalçik (Ankara, Turska), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvijer Jerčinović (Križevci, Hrvatska), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb, Hrvatska), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska), Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (Osijek, Hrvatska)

Prijelom / Layout:

Meridijani, Alan Čaplar

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2010.

Na naslovnici / Cover:

Vrh Kalnika Vranilac / Vranilac, Peak on Kalnik Hills
foto / photo: Alan Čaplar

Adresa uredništva / Mailing adress:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

---